

NORGES HØYESTERETT

Den 2. april 2009 avsa Høyesterett dom i

HR-2009-00743-A, (sak nr. 2008/1990), straffesak, anke over dom,

A (advokat Berit Reiss-Andersen)

B (advokat Øystein Storrvik)

mot

Den offentlige påtalemyndighet (statsadvokat Pål Berg)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Tønder:** Saken gjelder straffutmåling for to personer som er dømt for overtredelse av diverse straffebestemmelser i forbindelse med fangeflukt.
- (2) Oslo tingrett avsa 14. mars 2008 dom som for B og A hadde følgende domsslutning:
 - ”1. B, f. 08.12.1981, A, f. 07.07.1983 og ..., frifinnes for post I i tiltalebeslutningen av 19.11.07.
 2. B, f. 08.12.1981, dømmes for overtredelse av straffeloven § 222 første ledd, annet straffalternativ, jfr. § 232 tredje punktum, straffeloven § 223 første ledd og straffegjennomføringsloven § 40 syvende ledd til fengsel i 2 – to – år og 3 – tre – måneder, jf. straffeloven § 61 og § 62. Varetekt kommer til fradrag med 91 – nittien – dager.
 3. A, f. 07.07.1983, dømmes for overtredelse av straffeloven § 222 første ledd, annet straffalternativ, jfr. § 232 tredje punktum, straffeloven § 223 første ledd og straffeloven § 131 første straffalternativ, og som fellesstraff med den betingete del av Oslo tingretts dom av 10.10.05, til fengsel i 2 – to – år og 6 – seks – måneder, jf. straffeloven § 62.
 4. ...

5. **B, f. 08.12.1981, A, f. 07.07.1983 og ..., dømmes som solidaransvarlige til innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av dommen å betale oppreisning til C med 100.000 – etthundretusen – kroner, og til D med 100.000 – etthundretusen – kroner.”**

- (3) Frifinnelsen for tiltalens post I gjaldt overtredelse av straffeloven § 227, jf. § 232 tredje punktum om trusler under særdeles skjerpende omstendigheter. Tingretten kom til at denne posten ble konsumert av domfellelsen for overtredelse av straffeloven § 222 om tvang.
- (4) B og A anket dommen til Borgarting lagmannsrett. Begge anket over bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet for de poster i tiltalebeslutningen som de var domfelt for – B med unntak for overtredelsen av straffegjennomføringsloven § 40 syvende ledd (rømming fra soning) – og over oppreisningen. I tillegg anket B over tingrettens saksbehandling. A anket subsidiært over straffutmålingen.
- (5) Lagmannsretten avsa 23. september 2008 dom med slik domsslutning:

- ”1 **B, født 8. desember 1981, dømmes for overtredelse av**
 - **straffeloven § 227 andre straffalternativ, jf. § 232 tredje punktum,**
 - **straffeloven § 223 første og andre ledd**
 - **straffeloven § 222 første ledd andre straffalternativ, jf. § 232 tredje punktum, og**
 - **straffegjennomføringsloven § 40 syvende ledd**
til fengsel i 3 – tre – år og 6 – seks – seks måneder, jf. straffeloven §§ 61 og 62, med fradrag av varetekt i 91 – nittien – dager.
- 2 **A, født 7. juli 1983, dømmes for overtredelse av**
 - **straffeloven § 227 andre straffalternativ, jf. § 232 tredje punktum,**
 - **straffeloven § 223 første og andre ledd,**
 - **straffeloven § 131 første straffalternativ,**
 - **straffeloven § 222 første ledd andre straffalternativ, jf. § 232 tredje punktum,**
til fengsel i 2 – to – år og 6 – seks – måneder, jf. straffeloven § 62, som særskilt straff etter straffeloven § 54 nr. 3.
- 3 **B og A dømmes som solidaransvarlige med E, født 15. januar 1969, jf. Oslo tingretts rettskraftige dom mot ham av 14. mars 2008, til innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dom å betale oppreisning til C med 100.000 – etthundretusen – kroner, og til D med 100.000 – etthundretusen – kroner, med tillegg av forsinkelsesrenter etter forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd første punktum fra forfall til betaling skjer.”**

- (6) Domfellelsen for As vedkommende var gjort under dissens med fem mot to stemmer.
- (7) Begge har anket til Høyesterett. Ankene gjelder straffutmålingen.
- (8) *Jeg er kommet til at ankene må forkastes.*
- (9) Lagmannsretten har gitt følgende beskrivelse av sakens fakta:

”Den 7. juli 2006 sonet tiltalte nr. 1 B (B) dom i Oslo fengsel. Han hadde noen dager tidligere søkt såkalt sosial fremstilling på grunn av morens helsetilstand, og dagen før fikk han vite at han med forbehold om mannskapsmangel ville få fremstilling til sitt hjem i -----veien -- neste dag. Han ringte til tiltalte nr. 2, sin bror A (A) som også bodde i -----veien --, og ga beskjed om at han sannsynligvis ville komme hjem neste dag. Om morgenen klokken 0815 den 7. juli 2006 ble fremstillingen bekreftet. B ringte A og underrettet ham om at han kom på fremstilling samme dag, og at han ville være hjemme i løpet av kort tid.

De to fornærmede, fengselsbetjent C (C) og fengselsaspirant D (D), skulle ledsage B ved fremstillingen. Den skulle vare cirka to timer og skulle på bakgrunn av den sikkerhetsvurdering som var foretatt foregå uten andre sikkerhetstiltak enn selve ledsagelsen.

De to tjenestemennene og B kjørte fra fengselet som planlagt cirka klokken 0930, og de ankom -----veien -- cirka et kvarter senere hvor de utenfor huset traff på A, som hadde fødselsdag denne dagen. De gikk alle inn i leiligheten hvor de traff Bs ektefelle og mindreårige sønn, hans mor og hans søster.

Cirka klokken 1015 kom to maskerte menn inn i stuen, i hvert fall en av dem bar pistol. De truet C og D til å lukke øynene og til å legge seg på kne på gulvet hvor de fikk hendene og armene tapet. B ble også truet med ord som 'Hit med penga' eller lignende, og for tjenestemennene hørtes det ut som han ble slått. C og D ble tatt med ned i kjelleretasjen og inn på et baderom. Her ble de tapet sammen kinn mot kinn med kroppene vendt mot hverandre og med tape rundt begges hals- og hodepartier. Deretter ble A brakt inn i det samme baderommet. Også han var eller ble tapet, men ikke rundt munnen. Lyset i rommet ble slukket, og døren låst fra utsiden. Resten av Bs familie ble låst inne i et annet rom i kjelleretasjen.

Etter en tid klarte C, som hadde store pusteproblemer, å bite av tapen foran munnen og befri seg, D og A. C klarte deretter å slå seg gjennom døren. Etter at de hadde kommet seg fri fikk de i et nabo hus låne telefon, de hadde glemt å ta med seg mobiltelefon slik det er vanlig ved fremstillinger, og de fikk varslet politiet og fengselet. Politiets operasjonssentral mottok varselet klokken 1052.

Da politiet ankom åstedet kort tid etter var B og gjerningsmennene forsvunnet fra stedet, og politiet startet etterforskningen som en kidnappingsak hvor B var bortført med makt mot sin vilje, dette på grunnlag av fengselsbetjentenes inntrykk av hva som hadde funnet sted.

Det er på det rene og erkjent at tiltalte nr. 3 – nå domfelte – E (E) den 20. juli 2006 klokken 0525 passerte Øresundbroen i bil i retning Danmark på vei til Tyskland med B som passasjer. B oppsøkte senere sin slektning F i X. B ble etterlyst internasjonalt gjennom Interpol som 26. september 2006 meddelte norsk politi at B var pågrepet i X. B ble utlevert til Norge 30. oktober 2006.”

- (10) Hendelsen i -----veien -- den 7. juli 2006 var arrangert som en fingert bortføring av B, mens det i realiteten dreide seg om en planlagt rømming. Lagmannsretten har funnet det bevist at både B og A var innforstått med dette, og at de hadde deltatt aktivt i planleggingen og forberedelsen til selve aksjonen. B var initiativtaker og tok kontakt med E, som på det tidspunkt var i ferd med å avslutte soning i samme fengsel hvor B sonet sin dom. A, som er bror av B, hadde rollen som mellommann mellom B og E i planleggingsfasen og den innledende del av gjennomføringsfasen.
- (11) Det er i tingrettens dom lagt til grunn at E var en av de to maskerte mennene som gjennomførte den fingerte kidnappingen. Han ble i tingretten dømt for overtredelse av straffeloven § 222 første ledd annet straffalternativ, jf. § 232 tredje punktum, straffeloven § 223 første ledd og straffeloven § 131 første straffalternativ til en straff av fengsel i to år, idet det er vist til straffeloven § 61, § 62 og § 64. Dommen er rettskraftig for hans del. Det er også reist siktelse mot en fjerde person, som påtalemyndigheten antar er den andre av de to maskerte personene som gjennomførte aksjonen.
- (12) Om B og As forsett uttaler lagmannsretten at det

”i alle hovedtrekk omfatter det faktiske hendelsesforløp. Selv om de ikke skulle ha vært innforstått med at det ville bli brukt skytevåpen, var de klar over at det ville bli brukt trusler og/eller fysisk makt for å passivisere fengselsbetjentene, og at det var nødvendig å hindre betjentene i å oppta forfølgelsen og at de dermed måtte låses inn. De var videre klar over at rømmingen skulle fingeres som en bortføring og at det var viktig å iscenesette den på en måte som virket troverdig overfor betjentene. Dette krevde at det tilsynelatende ble brukt trusler og vold også mot B, noe som forsterket handlingens skremmende karakter.”

- (13) Lagmannsretten konkluderte med at B og A måtte dømmes for overtredelse av straffeloven § 223 første ledd om frihetsberøvelse, som var i overensstemmelse med tiltalebeslutningen post II. I tillegg fant lagmannsretten at domfellelsen måtte omfatte § 223 annet ledd, jf. § 9, under henvisning til de betydelige psykiske skadevirkningene de fornærmede var blitt påført. Dette medførte at den øvre strafferammen økte til fengsel i 15 år. Som tingretten kom også lagmannsretten til at de måtte dømmes for overtredelse av straffeloven § 222 første ledd andre straffalternativ, jf. § 232 tredje punktum – tvang under særdeles skjerpende omstendigheter. Lagmannsretten kom imidlertid – i motsetning til tingretten – til at de også måtte dømmes for overtredelse av straffeloven § 227, jf. § 232 tredje punktum – trusler under særdeles skjerpende omstendigheter – idet bruken av trusler i dette tilfellet ble ansett å gå lenger enn de trusler som kvalifiserer til domfellelse etter straffeloven § 222. I tillegg er B dømt for overtredelse av straffegjennomføringsloven § 40 syvende ledd og A for overtredelse av straffeloven § 131 første straffalternativ.
- (14) Straffen for B og A er av lagmannsretten satt til henholdsvis tre år og seks måneder og to år og seks måneder.
- (15) Jeg ser først på enkelte særskilte anførsler rettet mot straffutmålingen.
- (16) Innledningsvis nevner jeg at straffutmålingen for B er gjort med henvisning til straffeloven § 61, som åpner for skjerpet straff ved gjentakelse. Om dette uttales i lagmannsrettens dom:
- ”B er straffedømt to ganger tidligere. Etter anke ble han ved Høyesteretts dom 4. februar 2005 dømt til fengsel i ett år og seks måneder for overtredelse av straffeloven § 196 andre ledd bokstav a, jf. første ledd. Ved Oslo tingretts dom 10. oktober 2005 fikk han to års fengsel for overtredelser av straffeloven § 223, § 227 andre straffalternativ, jf. § 232, og § 229 andre straffalternativ, jf. § 232. Disse dommene ble sonet i sammenheng, og det var fra soningen av dem han rømte.”**
- (17) De forhold som B ble dømt for i Oslo tingretts dom av 10 oktober 2005 er til dels av samme karakter som domfellelsen i herværende sak – frihetsberøvelse og trusler under særdeles skjerpende omstendigheter i tillegg til grov voldsutøvelse – og jeg er enig med lagmannsretten i at straffeloven § 61 må gis anvendelse, og tillegges vekt ved straffutmålingen.
- (18) Forsvareren har vist til at B vil måtte sone straffen i sammenheng med soningen av Oslo tingretts dom 10. oktober 2005, som igjen ble sonet i sammenheng med Høyesteretts dom 4. februar 2005, og at han derfor vil få en lang sammenhengende soningstid. Det er vist til prinsippet som ligger til grunn for straffeloven § 64, og at dette bør få anvendelse ved straffutmålingen ved at den utmålte straff reduseres slik som for eksempel i Rt. 1989 side

1188, se side 1191. I Rt. 2005 side 1625 avsnitt 17 heter det imidlertid om en slik analogisk anvendelsen av § 64:

”I denne sammenheng bemerker jeg at det er vanskelig å se hvorfor det bør gis en ”kvantumsrabatt” når en domfelt kort tid etter en straffedom begår nye straffbare handlinger, mens det derimot er en skjerpende omstendighet når handlingen begås etter at fullbyrdelsen av straffen er påbegynt. Dette fremheves også av Straffelovkommisjonen i NOU 1992: 23 side 226. Og etter endringen av straffeloven § 61, hvor lovgiver klart tilkjennegav at gjentakelse ofte skal straffes strengere enn tidligere, er det vanskelig å se at den nevnte praksis bør videreføres.”

- (19) Jeg slutter meg til disse betraktningene, og alene av denne grunn kan det ikke bli tale om noen reduksjon i straffen under henvisning til prinsippet i straffeloven § 64. Jeg tilføyer at en reduksjon i straffen i et tilfelle som dette, hvor forlengelsen i soningstid skyldes straffbare forhold begått for å unndra seg soning av fengselsstraff, etter min mening ville virke direkte støtende.
- (20) Forsvarerne har videre vist til at det er gått lang tid siden de straffbare forhold ble begått – snart to år og ni måneder – og at dette skulle ha vært vektlagt i formildende retning. Lagmannsretten har lagt til grunn at tidsbruken ikke kan tilskrives de domfelte. Det dreier seg imidlertid om en omfattende og kompleks sak der det under etterforskningen ikke har vært gitt noen tilståelse fra noen av de involverte. Etterforskningen har derfor blitt krevende og har nødvendigvis måttet ta noe tid. Det er heller ikke påvist at noe av tiden skyldes unødvendig liggetid hos politi, påtalemyndighet eller i noen av rettsinstansene. Sett på bakgrunn av sakens alvor er jeg derfor, som lagmannsretten, kommet til at tidsmomentet ikke kan tillegges nevneverdig vekt.
- (21) Endelig har Bs forsvarer vist til at han under lagmannsrettsbehandlingen har erkjent seg straffskyldig etter tiltalen med unntak for frihetsberøvelsen, noe lagmannsretten ikke har hensyntatt, jf. straffeloven § 59 annet ledd. Den tilståelsen som ligger i hans skylderkjennelse, kom således på et svært sent stadium i behandlingen av saken og har åpenbart ikke hatt noen betydning for saksavviklingen, verken tidsmessig eller kostnadmessig. Når tilståelsen dessuten ikke dekker det som framstår som det mest alvorlige og omfattende punktet i tiltalen, nemlig frihetsberøvelsen, kan den heller ikke tillegges nevneverdig vekt.
- (22) Jeg ser så på hovedmomentene ved straffutmålingen.
- (23) Det sentrale ved straffutmålingen i denne saken er måten fangeflukten ble gjennomført på. Som det framgår av min tidligere redegjørelse, skjedde dette gjennom organisering av en fiktiv kidnapping av den innsatte. Samtidig ble de to ledsagerne fra fengselet utsatt for en brutal behandling. For at dette skulle framstå på en realistisk måte, ble også de øvrige som var til stede satt ut av spill, og det ble tilsynelatende utøvd tvang overfor B selv og A. Som det går fram av det jeg har sitert fra lagmannsrettens dom, fikk de to fengselsansatte tapet hendene og armene, de ble bundet sammen med ansiktet mot hverandre med tape over hode og hals og plassert i et baderom i kjelleren med slukket lys og stengt dør. Den situasjonen som således forelå må ha framstått som svært truende for deres liv og helse. At frihetsberøvelsen ikke varte lenger enn ca. 45 minutter, skyldtes at C ved egen hjelp klarte å befri seg fra tapingen og deretter kunne befri de øvrige, og ikke at noen av de som deltok ved rømmingen satte dem fri. Det er på det rene at både C og D har fått varige psykiske mén av hendelsen, som har hatt betydning både for deres yrkesliv og privat, jf.

at lagmannsretten har gitt straffeloven § 223 annet ledd anvendelse. Som påpekt har lagmannsretten funnet at de domfeltes forsett dekker hovedtrekkene i hendelsesforløpet, og skadevirkningene for de fornærmede må da også sies å ha vært fullt ut påregnelige.

- (24) Et klart skjerpende moment er at rømmingen ble gjennomført ved at tjenestemenn ved fengselet som hadde vokteroppgaven overfor den innsatte, ble satt ut av funksjon. Det er av sentral betydning for rettsvesenets fungering at den myndigheten som følger med tjenestemennenes oppgaver, blir respektert. Dette gjelder ikke minst for fengselstjenestemenn som ledsager innsatte under besøk utenfor fengselsanstalten. Sterke allmennpreventive hensyn tilsier derfor at det reageres strengt på handlinger som hindrer deres utførelse av tjenesten - særlig når dette skjer på en så graverende måte som i vårt tilfelle.
- (25) De momenter jeg her har nevnt – både måten fangeflukten ble gjennomført på og ved at denne ble muliggjort ved at tjenestemenn ved fengselet ble satt ut av funksjon – tilsier at det reageres med en lengre fengselsstraff for de som har deltatt i planleggingen og gjennomføringen. Lagmannsretten har utmålt straffen for B til fengsel i tre år og seks måneder. Jeg finner straffen passende og er derfor kommet til at hans anke må forkastes.
- (26) A er dømt for de samme forhold som B, med unntak for straffegjennomføringsloven § 40 syvende ledd. Til gjengjeld er han dømt for overtredelse av straffeloven § 131. Denne bestemmelsen har i et tilfelle som dette en øvre strafferamme på fengsel i tre år. Sammenlignet med straffegjennomføringsloven § 40 syvende ledd, som har en øvre strafferamme på fengsel i seks måneder, skulle dette isolert sett tilsi et betydelig tillegg i straffen. Når det gjelder forholdet mellom straffutmålingen for A og B, nøyer lagmannsretten seg med å gi uttrykk for at B ”har trukket sin yngre og lett påvirkelige bror A inn i domfellelse for dette forhold, og lagmannsretten finner at det ikke er riktig å straffe A strengere enn B”.
- (27) Lagmannsretten har, som tingretten, fastsatt straffen for A til to år og seks måneder. Dette representerer likevel en viss skjerpelse sammenlignet med tingrettens dom, siden tingretten utmålte en fellesdom med den betingede del av Oslo tingretts dom av 10. oktober 2005, mens lagmannsrettens dom er en særskilt dom for den nye handlingen. Selv om rollene har vært ulike for B og A, er det vanskelig å se at dette kan forsvare en så stor forskjell i utmålt straff. Dette gjelder selv om straffeloven § 61 er anvendt for B og ikke for A. Også A ble for øvrig straffedømt ved Oslo tingretts dom av 10. oktober 2005, men bare for overtredelse av straffeloven § 229 annet straffalternativ, jf. § 232, og han ble frifunnet for tiltalen om trusler. Jeg har vurdert om straffen bør skjerpes for As del, men siden påtalemyndigheten ikke har motanket eller signalisert dette før eller under ankeforhandlingen i Høyesterett, er jeg kommet til at den utmålte straffen bør bli stående. Også anken fra A blir etter dette å forkaste.
- (28) Jeg stemmer for denne

D O M :

Ankene forkastes.

- (29) Dommer **Matningsdal:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (30) Dommar **Utgård:** Det same.
- (31) Kst. dommer **Falkanger:** Likeså.
- (32) Dommer **Gjølstad:** Likeså.

Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

Ankene forkastes.

Riktig utskrift bekreftes: